

Miloš LICHNER – Stanislav OREČNÝ

Wybrané teologické aspekty chápania úlohy a postavenia rímskeho biskupa v diele pápeža Leva Veľkého¹

Abstract

This study analyzes selected theological aspects of the perception of the role and position of Roman bishop in the works of early Christian Pope St. Leo the Great. We hereby continue in the exploration of post-Augustinian heritage with special attention to the homiletic work of the Church fathers. We intend to analyze the sermons of Leo in chronological order, considering his arguments to be the capstone of early Christian (ancient Christian) ecclesiology.

Keywords: Leo the Great, pontifical primate, Catholic Church, patristic/patrology.

Úvod

Prvý vatikánsky koncil publikoval dve konštitúcie: Dogmatická konštitúcia *Dei Filius* bola schválená na 3. zasadnutí, ktoré sa uskutočnilo 24. apríla 1870, a venuje sa témam o Bohu Stvoriteľovi, o Božom zjavení, viere a rozumovom poznaní a na konci sa nachádza záverečný apel pápeža na zodpovedných veriacich, aby urobili všetko na ochranu Cirkvi pred omylmi. Druhá dogmatická konštitúcia *Pastor Aeternus* bola schválená na štvrtom zasadnutí, ktoré sa konalo 18. júna 1870. Táto sa zaoberá pápežským primátom a pápežskou neomylnosťou.² Text tejto druhej konštitúcie vyvolal závažné rozpory medzi teológmi a mal za následok založenie schizmatickej Starokatolíckej cirkvi a je podnietený odporcami tejto konštitúcie, z ktorých viacerí tvrdili, že tak v prípade primátu, ako aj neomylnosti ide o stredovekú náuku, ktorá nie je zdokumentovaná v starovekej Cirkvi. V predkladanej štúdiu sa sústreďujeme na pápežský primát a téme pápežskej neomylnosti sa budeme venovať v inej štúdiu.

Štúdia je zacielená na analýzu vybraných teologických aspektov chápania úlohy a postavenia rímskeho biskupa v diele pápeža sv. Leva Veľkého. Jeho považujeme za zaväšiteľa raného vývoja chápania pápežského primátu v západnej Cirkvi. Lev Veľký (* okolo roku 400 – † 10. novembra 462) je jediným pápežom z obdobia pred vládou Gregora Veľkého (540 – 604), ktorého takmer celé dielo sa

¹ Príspevok je výstupom k projektu APVV-17-0001 *Komentár ku Knihe žalmov II a III*, 2018.

² Porov.: LICHNER, M.: *Prvý vatikánsky koncil (1869 – 1870) v kontexte histórie a teológie Katolíckej cirkvi. Preklad koncilových dokumentov, Sylabu omylov a úvodná monografická štúdia*. Trnava : Dobrá kniha, 2021.

doteraz zachovalo. Dnes za autentické uznávame 97 homílií (*sermones*)³ a 173 listov (*epistulae*).⁴ Pripomeňme, že z obdobia spred Leva sa nám zachoval iba úryvok z vianočnej homílie pápeža Libéria v diele sv. Ambróza *O pannách*.⁵

O živote Leva Veľkého máme iba zlomkovité informácie, pochádzajúce najmä z jeho listov a niekoľko informácií nachádzame v *Liber Pontificalis* (I 236 – 241).⁶ Narodil sa okolo roku 400 (resp. v posledných rokoch 4. storočia). Nie je však celkom isté, či to bolo v Toskánsku, alebo – azda ešte pravdepodobnejšie – v Ríme, v rodine pochádzajúcej z Toskánska. Počas pontifikátu pápeža Celestína I. (422 – 432) bol Lev vysvätený za arcidiakona a podľa svedectva Jána Kasiána už v mladom veku zastával dôležité miesto v rímskej kúrii. Po smrti predchádzajúceho pápeža Sixta III. (19. 8. 440) ho v jeho neprítomnosti zvolili za nového biskupa Ríma a konsekrovaný bol po svojom návrate 29. 9. 440. Zomrel 10. novembra 461 v Ríme vo veku približne 60 rokov.⁷

Prekladaná štúdia sa bude opierať o Levove homílie (*sermones – tractatus*)⁸. Homílie totiž považujeme za podstatné kvôli pochopeniu vývoja starokresťanskej

³ 96 ak pripustíme s Grysonom, že tr. 84 bis nepochádza od Leva, ale od autora zo 6. storočia. (GRYSON, R.: *Répertoire général des auteurs ecclésiastiques latins de l'Antiquité et du haut Moyen Age* (5e éd. Mise à jour du Verzeichnis der Sigel für Kirchenschriftsteller de B. Fischer et H. J. Frede), *Vetus Latina* 1/15, I-II, Fribourg-en-Brigau, Herder, II, Herder, 2007, s. 625.

⁴ LICHNER, M.: Predchalcedónska soteriologická kristológia pápeža Leva Veľkého v kontexte dobových teologicko-kultúrnych diskurzov. In: *Slavica Slovaca* 1, roč. 53 2018, s. 3 – 19. Ako sme spomenuli v tejto štúdii, vďaka A. Chavasovi, ktorý pripravil edíciu do CCL, môžeme určiť chronológiu Levových kázní. Autor spoľahlivo dokázal, že počas Levovho života existovali dve samostatné zbierky homílií, ktoré boli spojené do jedného celku. Prvá zbierka obsahuje úvodných 59 homílií, ktoré Lev predniesol v rokoch 440 – 445 v poradí, v akom sú v zbierke zachované. Druhá zbierka obsahuje tie isté homílie, ku ktorým však pridáva ďalších 35 homílií, z ktorých väčšina s veľkou pravdepodobnosťou vznikla v rokoch 446 – 461. Tri homílie nepatria do žiadnej zbierky. Podľa Chavaseho po Levovej smrti boli obidve zbierky združené a bola vytvorená jednotná zbierka, ktorá sa publikuje v kolekcii Mignovej patológie. Chavase pred každou z vymenovaných sérií uvádza, či patria do prvej, alebo do druhej zbierky (*recensio alpha* a *recensio beta*). Homílie z prvej zbierky majú latinské číslovanie, v druhej zbierke majú arabské číslovanie.

⁵ AMBROSIVS: *De uirginibus* III,1 – 3.

⁶ Porov. *Initiation aux Pères de l'Église*. Vol. 4. *Les Pères latins* (ed. BERARDINO DI A., QUASTEN, J.). Paris : Les éditions du Cerf, 1986, s. 750; DROBNER, H. R.: *Patrologie. Úvod do studia starokresťanskej literatury*. Vyd. 1. Praha : OIKOYMENH, 2011, s. 617 – 619.

⁷ Porov. DROBNER, H. R.: *Patrologie: úvod do studia starokresťanskej literatury*. Praha : OIKOYMENH, 2011, s. 617-625; LECLERQ, J.: Introduction. In: *Léon le Grand* (Leo Magnus, Lev Veľký), *Sermones* I. 2e édition. Les éditions du Cerf : Paris, 1964, s. 7 – 55; DOLLE, R.: Introduction. In: *Léon le Grand* (Leo Magnus, Lev Veľký), *Sermones* II. 2e édition. Les éditions du Cerf : Paris, 1969, s. 7 – 27; DOLLE, R.: Introduction. In: *Léon le Grand* (Leo Magnus, Lev Veľký), *Sermones* III. Réimpression de la 2e édition. Les éditions du Cerf : Paris, 2004, s. 7 – 18; DOLLE, R.: Introduction. In: *Léon le Grand* (Leo Magnus, Lev Veľký), *Sermones* IV. Les éditions du Cerf : Paris, 2008, s. 7 – 22; KARABOVÁ, K.: *Patristická literatúra*. Filozofická fakulta Trnavskej univerzity : Trnava, 2015, s. 56 – 60.

⁸ Rukopisy uchovávajú rôzne pomenovania a v podstate znamenajú to isté, čo sa dnes nazýva homília. Podobne aj AMBROSIVS chápe tieto pojmy synonymicky: *Sermo noster atque tractatus* (SV. AMBRÓZ. Výklad Vyznania viery, O sviatostiach, o tajomstvách. LICHNER, M. – HORKA, R. *Starokresťanská knižnica*, 9. Trnava : Dobrá kniha, 2017, s. 206 – 207). Tiež AVGVSTINVS v úvode do *Retractiones* rozdeľuje svoje texty do troch častí: libri, epistulae, tractatus (*retr.* 1, prol. 1,

teológie. Epistulárneho korpusu sa totiž plánujeme venovať v inej štúdie a navyše podotýkame, že Lev tiež často preberal pasáže zo svojich homílií a vkladal ich do svojich listov. V prípade, že to budeme považovať za potrebné, poukážeme aj na iných ranokresťanských autorov, aby sme mohli takto lepšie vysvetliť Levove postoje.

Zmienky o Petrovi v Levovskom korpuse

Databáza CLCLT nám ukázala, že Lev citoval apoštola Petra vo svojom homiletickom korpuse 69-krát a ide o celkovo 35 homílií. Spomenuté zmienky o Petrovi sú však nerovnomerne rozložené. V 23 homíliách ide o zmienku jeho mena a zvyšných 46 zmienok sa nachádza v 12 homíliách.

Levove homílie odznali počas liturgického roka na témy previazané s liturgickými obdobiami. Najprv sa budeme venovať najväčšiemu výskytu Petrovho mena, kde však ide v podstate o zmienku mena v určitom liturgickom kontexte. Potom nasleduje päť dôležitých homílií (I, II, III, IV, 5^a), ktoré zazneli pri príležitosti oslavy vysviacky Leva za rímskeho biskupa. Nasleduje posledná skupina troch homílií (LXXXII, LXXXIII, LXXXIV), ktoré odznali pri príležitosti sviatku svätých Petra a Pavla. V rámci týchto troch celkov budeme sledovať Levovo myslenie diachrónnym spôsobom.

Poznatok získaný z databázy CLCLT nám v úvode umožňuje zdôrazniť nasledujúcu skutočnosť. V našej skoršej štúdií, venovanej ekleziológii sv. Ireneja z Lyonu¹⁰, sme poukázali na základný Irenejov argument, ktorý spočíval v zdôrazňovaní nevyhnutnosti apoštolskej postupnosti biskupov pri ochrane tradície, ktorú zvlášť interpretoval s poukazom na Rímsku cirkev; Irenej žil v druhom storočí, keď dominovala eucharistická ekleziológia miestnych cirkví: Cirkev je spoločenstvo miestnych cirkví, medzi ktorými má prvenstvo Rímska cirkev. Jej prednosť spočíva podľa Ireneja v tom, že ju založili dvaja apoštoli Peter a Pavol. Z toho pre neho vyplýva, že „s touto cirkvou, z dôvodu jej silnejšej autority, by sa mala zosúladiť každá cirkev“.¹¹ Tento v podstate prevažujúci názor v období 2. storočia však už u Leva nenachádzame a hoci spomína aj Pavlovu prítomnosť v Ríme, podstatná je pre neho iba postava apoštola Petra. A hoci Lev spomína ako Petra,

CCL 57, s. 5) a na konci v epilógu však nachádzame: libri, epistulae, sermones ad populum (*retr. Epil., CCL 57, s. 142*).

⁹ Homílie z prvej zachovanej zbierky majú latinské číslovanie, v druhej zbierke majú arabské číslovanie. Tohto označovania sa pridržam.

¹⁰ LICHNER, M.: „Ekleziológia svätého Ireneja.“ In: *Viera a život*, r. 22, č. 6 (2012), s. 61 – 68.

¹¹ IRENEJ: *Adversus haereses*, 3,3,2, SCH 211. Paris : Les Éditions du Cerf, 1974, linea 26 – 30: „ad hac enim ecclesiam propter potentiorum principatatum necesse est omnem convenire ecclesiam“

tak aj Pavla, predsa Peter má prvenstvo, pretože prišiel do Ríma prvý, kým Pavol sa staral o ostatné cirkvi.¹²

Prvá skupina zmienok

Prvá skupina *sermones* obsahuje najväčší počet zmienok. Najčastejšie spomína pápež Petrovo meno iba na konci homílie, aby ho on a aj celá prítomná komunita požiadali o jeho patronátny príhovor u trojičného Boha. Toto konštatovanie je potrebné vnímať v kontexte liturgického roka, ktorý takpovediac dodával témy Levovmu kázaniu. Napríklad v *Sermo LXXVI*, prednesenej na zoslanie Ducha Svätého 11. 06. 444, cituje Lev Petra ako duchovného prostredníka pri Trojičnom Bohu:

„Postime sa teda v stredu a v piatok; v sobotu však oslavujeme vigíliu blaženého apoštola Petra, ktorý je patrónom našich modlitieb, aby sme si vo všetkom zaslúžili dosiahnuť Božie milosrdenstvo skrze nášho Pána Ježiša Krista, ktorý žije a kraľuje s Otcom a Duchom Svätým po všetky veky vekov. Amen.“¹³

V niektorých homíliách tejto skupiny pridáva pápež k predložke *apud* aj pojem *praesentem*¹⁴, čím zdôrazňuje svoje jasné presvedčenie o Petrovej prítomnosti, založenej na uchovávaní Petrových relikvií v Ríme. Apoštol Peter je teda *patrónom* – v klasickom latinskom chápaní tohto pojmu – rímskej cirkevnej rímskej obce, ktorá má z toho prospech.¹⁵

V zbierke týchto homílií často Lev často zdôrazňuje skutočnosť, že to bol apoštol Peter, ktorý založil cirkevnú obec v Ríme, a veriaci by sa mali uchádzať o Petrov príhovor u Boha. V 24. *sermo*, ktorá odznela počas Vianoc, cituje Lev niekoľko biblických veršov: najprv z *1Pt 2,9* („vy ste vyvolený rod, kráľovské kňazstvo, svätý národ“) potom z *Ef 2,20* („ste postavení na základe apoštolov a prorokov; hlavným uholným kameňom je sám Kristus Ježiš“) nasleduje z *Rim 11,17* („... a ty planá oliva bol si naštepený na ich miesto“) a pridáva *1Tim 6,12* („zmocni sa večného života... zložil si pred svedkami dobré vyznanie“) a vzťahuje ho na rímskych veriacich a tak ako Peter bol Kristom nazvaný skalou, tak Petrova rímska komunita má duchovný podiel na tejto petrovskej skale. A tak ako mal Peter

¹² *sermo LXXXII,4, Tractatus septem et nonaginta, CCL 138A, s. 512-513: „... consorte gloriae tuae (Petri) Paulo apostolo aliarum adhuc Ecclesiarum ordinationibus occupato.“*

¹³ *sermo LXXVI,9, Tractatus septem et nonaginta, CCL 138A, s. 486: „Quarta igitur et sexta feria ieiunemus; sabbato autem apud beatum Petrum apostolum vigiliis celebremus, patrocinante eodem orationibus nostris, ut in omnibus misericordiam Dei obtinere mereamur, per Dominum nostrum Iesum Christum uiuentem et regnantem cum Patre et Spiritu Sancto in saecula saeculorum. Amen.“* Pozri: *sermones 12,4; 16,6;*

¹⁴ *sermo XVI,6, Tractatus septem et nonaginta, CCL 138, s. 66: „apud beatissimum Petrum praesentem apostolum...“*

¹⁵ *sermo 12,4, Tractatus septem et nonaginta, CCL 138, s. 53 a sermo XLII,6, Tractatus septem et nonaginta, CCL 138A, s. 249.*

výnimočný vzťah s Kristom, tak vďaka nemu má tento vzťah s Kristom aj rímska cirkevná obec.¹⁶

Nasleduje zaujímavá zbierka homílií LI až LXXIV, v ktorých Lev cituje viaceré novozákonné verše, prostredníctvom ktorých opisuje osobnostné črty apoštola Petra. Tak v LI. homílii prednesenej v roku 445 pri príležitosti sviatku Premenenia Pána Lev pripomína Petrovu výnimočnosť, spočívajúcu v tom, že videl, chápal ako prvý a aj osobne viedol rozhovor s Kristom. Peter je teda prvý, ktorý vidí Ježišovo božstvo a Lev Petra opisuje ako toho, ktorému Boh posilnil vieru, aby raz na tejto posilnenej viere mohla byť vybudovaná Cirkev.¹⁷ Lev však už 31. marca 443 v LVII. homílii pripomenul aj Petrovo zlyhanie, keď chcel mečom brániť Krista a podobne v homílii LXX z 2. apríla 443 jeho trojité zapretie a zdôraznil, že ho Kristus neodvrhol, ale odpustil mu.¹⁸ Aj v tomto prípade však dikcia Levovej kázne zdôrazňuje skutočnosť, že Boh dopustil Petrov pád, aby poukázal na miesto pokánia v Cirkvi, ktorého sila je rovná sviatosti krstu:

„... zdá sa, že (*Peter*) upadol do nebezpečenstva zapretia pre dovolenú slabosť. Aby tak bol v predstaviteľovi Cirkvi ustanovený liek pokánia a aby sa nik nepýšil svojou čnosťou; veď hľa, aj sám svätý Peter nemohol uniknúť nebezpečenstvu nestálosti. Ale Pán, ktorého iba telo bolo zadržované uprostred stretnutia veľkňazov, videl svojím božským pohľadom zvonka ťažobu svojho učeníka a keď sa na neho pozrel, pozdvihol srdce toho, ktorý sa triasol a pohol ho k slzám ľútosti. Blažené sú tvoje slzy, svätý apoštol, ktoré, aby zmyli chybu zapretia, mali silu svätého krstu. (...) A tak skala rýchlo našla svoju stálosť a dostala takú veľkú silu, že sa neskôr vo svojom vlastnom umučení nebála toho, čoho sa obávala počas Pánovho umučenia.“¹⁹

¹⁶ *sermo XXIV,6, Tractatus septem et nonaginta, CCL 138, s. 115-116.*

¹⁷ *sermon LI,1, Tractatus septem et nonaginta, CCL 138A, s. 297: „... ubi Petrus apostolus per reuelationem summi Patris, corporea superans et humana transcendens, uidit mentis oculis Filium Dei uiui, et confessus est gloriam Deitatis, quia non ad solam respexit substantiam carnis et sanguinis. Tantumque in hac fidei sublimitate complacuit, ut beatitudinis felicitate donatus sacram inuiolabilis petrae acciperet firmitatem, super quam fundata Ecclesia portis inferi et mortis legibus praeualeret, nec in soluendis aut ligandis quorumcumque causis aliud ratum esset in caelis quam quod Petri sedisset arbitrio.“*

¹⁸ *sermon LVII,1, Tractatus septem et nonaginta, CCL 138A, s. 333: „Comprehensus Christus Dominus a turbis quas principes sacerdotum et doctores legis armauerant, ut impleret dispensationem, cohibuit potestatem; et beatum apostolum Petrum humana aduersum irruentes animositate commotum, gladio abstinere praecepit.“*

¹⁹ *sermon LXX,4, Tractatus septem et nonaginta, CCL 138A, s. 429-430: „... ex infirmitate periculum negationis incurri: ob hoc, sicut apparet, haesitare permisus, ut in Ecclesiae principe remedium paenitentiae condoretur; et nemo auderet de sua uirtute confidere, quando mutabilitatis periculum nec beatus Petrus potuisset euadere. Dominus autem Iesus, qui intra pontificale concilium solo corpore tenebatur, trepidationem discipuli foris positi diuino uidit intuitu: et paentis animum, mox ut perspexit, erexit, et in fletus paenitudinis incitauit. Felices sanctae apostole, lacrymae tuae, quae ad diluendam culpam negationis, uirtutem sacri habuere baptismatis. (...)*

V 62. homílii o Pánovom umučení, z 16. marca 452, pripomína veriacim Lev apoštolskú autoritu pravidla viery (*regula fidei*) o Ježišovi Kristovi, ktorý je Boho-človekom. Túto však ako prvý vyznal z Božieho plánu, apoštol Peter:

„Zaslúžene bol teda apoštol Peter pochválený, pretože vyznal túto jednotu (...). On to však nevidel ako dôsledok zjavenia tela a krvi, lebo ich vnútorný objekt mohol opantať vnútorný pohľad, ale umožnil mu to Otcov Duch, ktorý pracoval v srdci veriaceho, aby bol takto pripravený viesť celú Cirkev, aby sa na začiatku naučil to, čo bude vyučovať, a pre pevnosť viery, ktorú bude ohlasovať, počul: Ty si Peter, a na tejto skale postavím svoju Cirkev a brány pekla nič nezmôžu proti nej.“^{20, 21}

Zdôrazňovanie Petrovho prvenstva prebral Lev z tradície. Už jeho predchodca Sixtus III. vo svojej odpovedi biskupovi Jánovi Antiochijskému napísal varovanie pred nestorianizmom a pozval ho, aby sa oprel o Petrovskú tradíciu, ktorá je podľa Sixta štandardom.²²

Päť homílií pri príležitosti biskupskej vysviacky

Tieto homílie odznali z príležitosti vysviacky Leva za rímskeho biskupa. Z textu homílií sa tiež dozvedáme, že spolu s Levom sa na oslave zúčastnili aj viacerí biskupi, ktorí boli účastní na rímskej synode. Už z čias pápeža Inocenta I. máme zdokumentované, že biskupi prichádzali do Ríma uctiť si relikvie apoštolov Petra a Pavla.²³ Z počtu týchto homílií vynechávame prvú, ktorá odznala podľa všetkého 29. septembra 440, teda v deň Levovej biskupskej konsekrácie, pretože neobsahuje zmienku o Petrovi.²⁴

Cito itaque in soliditate suam rediit petra, tantam recipens fortitudinem, ut quod in Christi expauerat passione, in suo post suplicio non timeret.“

²⁰ Mt 16,16.

²¹ *sermon 62,2, Tractatus septem et nonaginta, CCL 138A, s. 377-378*: „Merito beatus Petrus apostolus in huius unitatis confessione laudatus est (...) Quod utique non reuelante uidit carne sanguine, quorum obiectu interiores oculi poterant impediri, sed ipso Spiritu Patris in corde operante credentis, ut ad regimen totius Ecclesiae praeparatus, primum disceret quod doceret, et pro soliditate fidei, quam erat praedicaturus audiret: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praeualebunt aduersum eam.“

²² SIXTVS: *ep. 6, 5, PL 50, 609*: „Beatus Petrus apostolus in successoribus suis, quod accepit, hoc tradit. Quis ab eius se uelit separare doctrina, quem ipse inter apostolos primum magister edocuit.“

²³ LICHNER, M.: *List pápeža Inocenta I. biskupovi Decentiovi z Gubbia*. Dobrá kniha, Trnava, 2019.

²⁴ Podľa kroniky Prospera z Aquitánie sa v čase zvolenia za rímskeho biskupa nachádzal arcidiakon Lev v Galii, kam ho vyslal cisár Valentinián III., aby napomohol zmiereniu Aétia a Albina, dvoch rímskych vojvodcov, ktorých rivalita ohrozovala bezpečnosť impéria. Rímsky klérus spolu s veriacimi jednomyseľne zvolili Leva za nového rímskeho biskupa po smrti Sixta III. (PROSPERVS AQVITANVS: ed. T. Mommsen. 1892. *Chronica minora 1* (=MGH AA 9). Berlin, IX, 478).

V sermo II., prednesenej 29. septembra 441, pripomína Lev najprv tému vďaky Bohu a pokory a vyzýva prítomných biskupov k úcte k apoštolovi Petrovi.²⁵ V homílii zdôrazňuje, že apoštol Peter pôsobí v jeho osobe a on je teda ďalším Petrom nástupcom, je jeho dedičom a má tak podiel na jeho hodnosti, hoci by aj sám bol nehodný²⁶:

„Preto sa raduje (Peter) z vašej lásky a miluje nežnou láskou tých, ktorí majú podiel na jeho hodnosti a poslušnosti voči Pánovej ustanovizni; schvaľuje teda túto dokonale usmernenú lásku²⁷ celej Cirkvi, ktorá prijíma Petra na Petrovom stolci a nenechá vychladnúť svoju lásku voči tak veľkému pastierovi, hoci sa môže stať, že sa nachádza v osobe dediča, ktorý je taký nehodný svojho vzoru.“²⁸

V týchto piatich homíliách nachádzame pojem *natalis, natalitia* – narodenie, ktorým však pápež Lev neoznačoval svoje pozemské narodenie, ale deň svojej biskupskej konsekrácie. Samozrejme, že Lev nie je prvý, ktorý používa tento slovník. Spomeňme svätého Augustína²⁹, ale aj Levovho predchodcu pápeža Sixta III. (432 – 440), ktorý sa vyjadril vo svojej odpovedi svätému Cyrilovi Alexandrijskému, že jeho list prišiel v čase, keď sa v Ríme konala synoda spojená s oslavou Sixtovej biskupskej konsekrácie a je to, zdá sa, aj prvá zmienka, v prípade rímskeho biskupa, o takejto slávnosti pomenovanej ako *dies natalis*.³⁰

V sermo III. z 29. septembra 443 Lev úvodom zdôrazňuje najprv veľkosť úradu, ktorý mu bol zverený (*munus*) a svoju nehodnosť a cituje Habakuka 3,2 podľa verzie LXX („Pane, počul som o tvojej povesti a bál som sa; hľadel som na tvoje

²⁵ sermo II,2, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138, s. 8: „Nec abest, ut confido, ab hoc coetu etiam beatissimi apostoli Petri pia dignatio et fida dilectio...“

²⁶ Pozri: WOJTOWYTSCH, M.: *Papsttum und Konzile von den Anfängen bis zu Leo I (440 – 461): Studien zur Entstehung der Überordnung des Papstes über Konzile*. Stuttgart: Hiersemann, 1981, s. 304; tiež: FELLERMAYR, J.: *Tradition und Sukzession im Lichte des römisch-antiken Erbdenkens: Untersuchungen zu den lateinischen Vätern bis Leo dem Grossen*. München: Minerva Publikation, 1979, s. 409 – 411.

²⁷ Porov. Pies. 2,4.

²⁸ sermo II,2, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138, s. 8: „De uestro itaque et ipse gaudet affectu, et in consortibus honoris sui obseruantiam Dominicae institutionis amplectitur, probans ordinatissimam totius ecclesiae caritatem, quae in Petri sede Petrum suscipit, et a tanti amore pastoris nec in persona tam imparis tepescit haeredis.“

²⁹ AVGVSTINVS: ep. 108,5, CSEL 34/2, s. 616: „Natalitia Thamugadensis Optati.“; c. litt. Pet., 2,53, CSEL 52, s. 51: „(Optatus) cuius natalicia tanta celebratione frequentabatis.“, en. ps. 120,3, CCL 40, s. 1799.

³⁰ SIXTVS: ep. 3,5 PL 50, 603: „Ad beatum apostolum Petrum fraternitas uniuersa conuenit: ecce auditorium congruens auditoribus, conueniens audiendis. Habuerunt coepiscopi nostri illum congratulationis testem, quem habemus honoris exordium; sanctae namque et uenerabili synodo, quam natalis mihi dies fauente Domino congregaret, quia sic credendum est, ipse praesedit, quandoquidem probatur nec spiritu nec corpore defuisse.“

diela a mal som strach.“)³¹ Úľavu mu prináša to, že Boh koná jeho prostredníctvom podľa verša z Listu Filipanom 2,13 („Veď to Boh pôsobí vo vás, že aj chcete, aj konáte, čo sa jemu páči“). Povolanie do kňazského stavu je totiž z Božej milosti a nie na základe prináležitosti k rodu ako v prípade Árona:

„... v ľude, ktorý si Boh adoptoval a ktorý je úplne kňazský a kráľovský³², nedáva pomazanie prednosť daná pozemským pôvodom, ale je to voľba nebeskej milosti, ktorá plodí veľkňaza.“³³

Podľa Leva citujúceho *Mt 16,13-19*, „sila viery, ktorá bola pochválená v princovi apoštolov, nemôže zlyhať a tak ako ostáva platným to, čo Peter vyznal o Kristovi, tak ostáva aj to, čo Kristus ustanovil v Petrovi.“³⁴ Opisujúc toto Petrovo ustanovenie Kristom, používa Lev pojem *ordinatio*, ktoré sa už v jeho čase bežne používalo počas vysviacky klerikov. Lev ho používa najprv v prípade apoštola Petra, ktorý bol tiež Kristom ordinovaný k tomu, aby viedol Cirkvi, aby bol vrátnikom Božieho kráľovstva, aby bol sudcom pri zväzovaní a rozväzovaní rozhodnutiami, ktorých platnosť má siahať až do nebies a aby sme takto, zdôrazňuje Lev, pochopili, aký bol úzky vzťah Petra s Kristom.³⁵ Preto čokoľvek je v Levovom konaní správne, naznačuje to pokračovanie práce a zásluh toho, ktorého moc a autorita žijú ďalej na tomto Stolci.³⁶ Preto tak ako Peter každý deň v Cirkvi vyznáva, že Kristus je Boží Syn, tak platia aj Kristove slová o Petrovi. Následne Lev interpretuje úryvok z *Mt 12,29* („alebo ako môže niekto vniknúť do domu silnejšieho človeka a ulúpiť mu veci, kým toho silnejšieho nezviaže?“), pričom je to podľa neho práve Petrova viera, ktorá premáha a zviaže diabla.³⁷

V ďalšej časti homílie Lev vykresľuje seba ako predĺženého Petra, dediča, ktorý sa nachádza na Petrovom stolci. Nejde tu však o chválu, ale o to, že Lev využíva

³¹ *sermo III,1, Tractatus septem et nonaginta, CCL 138, s. 10.*

³² Porov. *1Pt 2,9-10.*

³³ *sermo III,1, Tractatus septem et nonaginta, CCL 138, s. 11:* „... ut in populo adoptionis Dei, cuius uniuersitas sacerdotalis atque regalis est, non praerogatiua terrenae originis obtineat unctionem, sed dignatio caelestis gratiae gignat antistitem.“

³⁴ *sermo III,2, Tractatus septem et nonaginta, CCL 138, s. 12:* „Soliditas enim illius fidei, quae in apostolorum principe est laudata, perpetuat et sicut permanet quod in Christo Petrus credidit, ita permanet quod in Petro Christus instituit.“

³⁵ *sermo III,3, Tractatus septem et nonaginta, CCL 138, s. 12:* „Sic enim prae caeteris est ordinatus, ut dum Petra dicitur, dum fundamentum pronuntiat, dum regnicaelorum ianitor constituitur, dum ligandorum soluendorumque arbiter, mansura etiam in caelis iudiciorum suorum definitione, praeficitur, qualis ipsi cum Christo esset societas, per ipsa appellationum eius mysteria nosceremus.“

³⁶ *sermo III,3, Tractatus septem et nonaginta, CCL 138, s. 13:* „Si quid itaque a nobis recte agitur, recteque decernitur, si quid a misericordia Dei quotidianis supplicationibus obtinetur, illius est operum atque meritorum, cuius in sede sua uiuit potestas, excellit auctoritas.“

³⁷ Pozri tiež: *sermo LI,1, Tractatus septem et nonaginta, CCL 138A, s. 297:* „... nec in soluendis aut ligandis quorumque causis aliud ratum esset in caelo quam quod Petri sedisset arbitrio.“

poznatky z rímskeho práva. Ako poukázal vo svojej štúdiu W. Ullmann³⁸, Lev používa pojem *haeres* (dedič), a takto utvára legálne spojenie Leva s Petrom. Rímske právo totiž prenáša práva a zodpovednosti z predka na jeho dediča, ktorý tak žije ďalej ako právna osoba. Dedič a poručník sú tak identickí, pretože iba fyzická podoba nositeľa titulu sa zmenila. V Levovi pôsobí sám Peter. A hoci Lev pridáva k pojmu *haeres* pojem *indignatus* (nehodný), tak hoci on – Lev, a teda aj iní nositelia biskupskej moci v úrade rímskeho biskupa sú nehodní, predsa ostávajú Petrovými náhradníkmi (*uice fungimur*)³⁹ a rímsky biskup má primát nad všetkými biskupmi sveta:

„... v mojej pokornej osobe možno vidieť a chváliť toho, ktorého starostlivosť o všetkých pastierov pretrváva v starostlivosti o ovce mu zverené a ktorého hodnosť sa nestratí ani v nehodnom dedičovi. Preto aj túžená a ctená prítomnosť mojich ctihodných bratov, účastných na mojom kňazstve, je ešte posvätejšia a nábožnejšia, ak predkladajú zbožnú úctu, na ktorej sa spolupodieľajú, najmä tomu, o ktorom vedia, že nie je iba biskupom tohto mesta, ale že má primát nad všetkými biskupmi. Ak teda necháme zaznieť naše povzbudenie vašej svätosti, tak verte tomu, že je to on sám, ktorý k vám hovorí a ktorého funkciu vykonávame...“⁴⁰

Záverom homílie rozvíja Lev svoj tradičný argument voči veriacim mesta Rím. Podľa neho aj mesto Rím, spolu s veriacimi, má špeciálnu úlohu v pláne spásy. Tak ako je Lev Petrovým nástupcom, tak Rím je citadelou postavenou na skale, teda najviac chránenou časťou pevnosti v rámci celej Cirkvi, a preto aj život veriacich má tomu zodpovedať.⁴¹

³⁸ ULLMANN, W.: Leo I and the Theme of Papal Primacy. In: *Journal of Theological Studies*, NS, vol. XI., Pt 1, April 1960, s. 25 – 51.

³⁹ Môžeme predpokladať, že z tohto vzniklo neskoršie pomenovanie pápeža ako Petrovho vikára (*vicarius Petri*), ktoré ako prvý použili taragonskí biskupi v liste Levovmu nástupcovi pápežovi Hilariovi I. (461 – 468): (*epistula ad Hilarum papam*, PL 58, 15); predpokladáme, že nakoľko v ďalšom období prevážilo skôr Levovo myslenie, že v pápežovi koná sám Peter, tak sa prestal používať pojem *vicarius Petri* a začal sa používať pojem *vicarius Christi* a stalo sa tak po prvýkrát, zdá sa, počas synody za pápeža Gelasia I. (492 – 496), ako to máme zaznamenané na konci dekrétov II. rímskej synody v roku 495: „Vicarium Christi te uideamus“ (*Concilium Romanum II*, PL 59, 190).

⁴⁰ *sermo III,4, Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138, s. 13-14: „... ut in persona humilitatis meae ille intelligatur, ille honoretur, in quo et omnium pastorum sollicitudo cum comendatarum, sibi ouium custodia perseuerat, et cuius dignatis etiam in indigno haerede non deficit. Vnde uenerabilium quoque fratrum et consacerdotum meorum desiderata mihi et honoranda praesentia hinc sacrator est atque deuotior, si pietatem huius officii in quo adesse dignati sunt, eo principaliter deferunt, quem non solum huius sedis praesulem, sed et omnium episcoporum nouerunt esse primatem. Cum ergo cohortationes nostras auribus uestrae sanctitatis adhibemus, ipsum uobis, cuius uice fungimur, loqui credite ...“

⁴¹ *sermo III,4, Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138, s. 14-15: „Nam licet omnem Ecclesiam, quae in toto est orbe terrarum, cunctis oporteat florere uirtutibus, uos tamen praecipue inter caeteros populos decet meritis pietatis excellere, quod in ipsa apostolicae petrae arce fundatos...“

Sermo IV. je z 29. septembra 444. V úvode do homílie najprv pripomína Pavlovu náuku o Cirkvi ako o tele, ktorého hlavou vytvárajúcou jednotu je Kristus. Následne Lev cituje verš z *2Pt* 2,5.9 a ponúka podstatné rozlíšenie medzi kráľovským kňazstvom všetkých veriacich a služobným a inštitucionálnym kňazstvom vyššieho kléru; prostredníctvom tohto rozlíšenia pripomína veriacim, že kňazská moc sa v prípade kňazov odovzdáva ordinovaním a v prípade veriacich prijatím sviatosti krstu; v každom prípade ide o jednu sviatosť a oslava Levovej biskupskej konsekrácie je aj oslavou veriacich:

„zo všetkých znovuzrodených v Kristovi znak kríža uskutočňuje kráľov, pomazanie Ducha Svätého ich posväcuje za kňazov, aby pomimo zvláštnej služby nášho úradu všetci duchovní a správne premýšľajúci kresťania, sa spoznali ako členovia kráľovského pokolenia a ako účastníci na kňazskej službe. (...) Toto sa stalo spoločným pre všetkých prostredníctvom Božej milosti a je to z vašej strany nábožný a chvályhodný skutok, keď sa radujete z dňa nášho povýšenia, akoby išlo o vašu vlastnú poctu, lebo v celom tele Cirkvi sa oslavuje jediná sviatosť, ktorú udeľuje moc Veľkňaza, sviatosť, keď sa milosť hojnejšie rozlieva na členov, ktorí sú vyššie postavení, ale voňavý olej požehnania rovnako štedro steká aj na nižšie postavených členov“.⁴²

Z povedaného podľa Leva vyplýva, že je správne sústrediť sa na osobu Petra, ktorý bol Kristom zvlášť vybraný (doslovne je *Princom celej Cirkvi – totius ecclesiae principem*, ktorý stojí nad všetkými cirkevnými otcami (*praeponatur*) a ktorý je tak prostredníkom každej moci v Cirkvi – pripomíname, že toto sa podľa Leva odvíja od Petrovho vyznania Kristovho Božstva. V tejto súvislosti zdôrazňujeme špecifický Levov slovník: v *sermones* III, IV, 5, LXXXII, LXXXIII nazýva Petra alebo *princeps apostolorum* alebo *princeps Ecclesiae*, avšak ako pripomína E. P. Pepka, nikdy nie je Petrova pozícia opísaná ako *principatus*, ktoré používa len prípade Krista a Satana.⁴³

„on sám bol vybraný z celého sveta, aby bol predstavený všetkým národom, sám bol daný na čelo všetkých apoštolov a všetkých otcov Cirkvi a tak hoci v Božom ľude sú početní kňazi a pastieri, iba Peter vládne z osobného titulu všetkým tým, ktorým vládne i Kristus. Vo svojej blahosklonnosti,

⁴² *sermo* IV,1, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138, s. 16-17: „Omnes enim in Christo regeneratos, crucis signum efficit reges, Spiritus sancti unctio consecrat sacerdotes: ut praeter istam specialem nostri ministerii seruitutem, uniuersi spiritalis et rationabiles Christiani agnoscant se regii generis, et sacerdotalis officii esse consortes. (...) Quod cum omnibus per Dei gratiam commune sit factum, religiosum uobis atque laudabile est, de die prouectionis nostrae quasi de proprio honore gaudere; ut unum celebretur in toto Ecclesiae corpore Pontifici sacramentum, quod effuso benedictionis unguento, copiosius quidem in superiora profluxit, sed non parce etiam in inferiora descendit.“

⁴³ PEPKA, E. P.: *The Theology of St. Peter's Presence in His Successors According to St. Leo the Great*. The Catholic University of America, 1986, s. 152 – 153.

milovaní, Boh udelil tomuto človeku veľmi veľkú a nádhernú účasť na svojej moci; a ak chcel, aby aj iní predstavení (Cirkvi) mali s ním niečo spoločné, tak dal iba prostredníctvom Petra všetko to, čo neuprel iným.“⁴⁴

V tejto súvislosti pripomínáme, že už pápež Caelestinus I. (422 – 432) zdôraznil starostlivosť apoštola Petra o celú Cirkev.⁴⁵ Vo svojom liste veriacim a klerikom v Konštantínopole preto citoval verš z 2Kor 11,28 („Okrem toho na mňa celý deň čo deň dolieha starosť o všetky cirkvi“), aby ním zdôraznil starostlivosť rímskeho biskupa o celú univerzálnu Cirkev.⁴⁶

V nasledujúcich pasážach *sermo* IV., 3 – 4 nachádzame úryvky, ktoré poznáme zo *sermo* LXXXIII. Homília je, ako uvádzame na inom mieste štúdie, staršieho dáta a slúžila ako predloha pre túto homíliu.⁴⁷

Sermo 5. bola prednesená niekedy v roku 445. Úvodom homílie pripomína Lev, citujúc *Hebr* 7,26-27, v augustínovskom duchu antropologický stav človeka po dedičnom hriechu [pochybujem, či Lev poznal/používal slovné spojenie „dedičný hriech“].⁴⁸ Tento úvod slúži Levovi, aby pripomenul svoj stav duchovnej slabosti v porovnaní s veľkosťou služby, ktorá mu bola zverená, pretože hoci sa každý biskup stará o svoju diecézu, Lev ako biskup Ríma sa podieľa na námahách [nosí námahu] každého biskupa:

„očividne každý pastier zvlášť spravuje svoje stádo so špeciálnou starostlivosťou a vie veľmi dobre, že raz bude skladať účty za ovce, ktoré mu boli zverené⁴⁹; avšak my máme *starosť o všetkých a o to*, čo má vykonať ten alebo onen, je súčasťou našej námahy: z celého sveta totiž, prichádzajú k stolcu svätého apoštola Petra a tú lásku k univerzálnej Cirkvi, ktorú mu odporučil Pán, sa žiada, aby sme tiež rozdávali...“⁵⁰

⁴⁴ *sermo* IV,2, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138, s. 18: „Et tamen de toto mundo unus Petrus eligitur, qui et universarum gentium uocationi, et omnibus apostolis, cunctisque Ecclesiae Patribus praeponatur: ut quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint multique pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit et Christus. Magnum et mirabile, dilectissimi, huic uiro consortium potentiae suae tribuit diuina dignatio; et si quid cum eo commune caeteris uoluit esse principibus, numquam nisi per ipsum dedit quidquid aliis non negauit.“

⁴⁵ COELESTINVS: *ep.* 3, 1, *PL* 50, 428: „Nosque praecipue circa omnes cura constringimur, quibus necessitatem de omnibus tractandi Christus in sancto Petro apostolo cum illi clauces aperiendi claudendique daret, indulsit; et inter apostolos suos, non qui altero esset inferior, sed eum maxime qui esset primus, legit.“

⁴⁶ COELESTINVS: *ep.* 14,1, *PL* 50, 487: „Vbi est debita ergo sanctum gregem cura pastoris? Vbi est dominicorum sollicitudo septorum?“

⁴⁷ *sermo* LXXXIII, 1, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL.

⁴⁸ *sermo* V, 1, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138, s. 22: „Vnde nemo tam perfectus est pontifex, tam immaculatus antistes, qui placationis hostias pro populi tantum delictis, non etiam pro suis debeat offerre peccatis.“

⁴⁹ *Hebr* 13,17.

⁵⁰ *sermo* V, 2, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138, s. 22-23: „Quamuis enim singuli quique pastores speciali sollicitudine gregibus suis praesint, sciantque se pro commissis sibi ouibus red-dituros esse rationem; nobis tamen cum omnibus cura communis est; neque cuiusquam adminis-

Vedomie zodpovednosti, ktoré Lev cíti, vychádza z toho, že apoštol Peter pokračuje cez neho v svojom pôsobení a cez neho má Lev účasť na Kristovom kňazstve. Kristus udelil Petrovi silu, ktorú on udeľuje svojim dedičom:

„k dôvodu našej slávnosti sa pripája nielen apoštolská hodnosť, ale aj biskupská, totiž svätého Petra, ktorý neprestáva predsedáť svojmu Stolcu a udržiava si účasť bez konca so zvrchovaným veľkňazom. Pevnosť, ktorú získal zo skaly, ktorou je Kristus, sa stala tiež skalou, teda Petrom a túto odovzdáva svojim dedičom a všade tam, kde sa objavuje táto pevnosť, sa objavuje rovnako aj sila pastiera.“⁵¹

Homílie z príležitosti svätých Petra a Pavla

Do celku týchto homílií patria zachované tri homílie venované Petrovi a Pavlovi, v podstate však prevažuje postava sv. Petra. Oba sú patrónmi kresťanského Ríma. V homíliách zvyčajne Lev pripomína dôveru svojej osoby a celého mesta v patronát apoštolov. Kritická edícia *sermones* ukazuje, že *sermo* LXXXII, z 29. júna 441, existuje v zachovanej trojitej forme: α , β , γ . Prvé dve sa rozlišujú v dodatkoch a tretia je iba variantou prvej. Nasledujúca *sermo* LXXXIII, z 29. júna 443, ukazuje viacero podobností so *sermo* IV. A. Chavasse presvedčivo vysvetlil, že *sermo* LXXXIII slúžila ako predloha pre *sermo* IV., v období sporu medzi Pápežom Levom a arlským biskupom Hilárom v rokoch 444 – 445. Posledná *sermo* LXXXIV je nazvaná „zanedbaná slávnosť“ (*de neglecta solemnitate*). Odznela v roku 442 alebo 30. augusta, alebo 6. septembra a ide pripomenutie si spomienky na okupovanie Ríma Alarichovými Vizigótmami v roku 410.

Tak v *sermo* LXXXII zdôrazňuje zvláštnu úlohu mesta Rím, ktoré bolo kedysi plné hriechu, ale teraz je oslávené prítomnosťou dvoch apoštolov Petra a Pavla a Rím, ktorý bol „služobníkom omylu, sa ich prostredníctvom stal učeníkom pravdy“⁵². Títo dvaja apoštoli si s určitou logickou nutnosťou vybrali mesto Rím a takpovediac nahradili Romula a Réma, zakladateľov mesta:

tratio, non nostri laboris est portio: ut dum ad beati apostoli Petri sedem ex toto orbe concurratur, et illa uniuersalis Ecclesiae a Domino eidem commendata dilectio etiam ex nostra dispensatione deponitur...”

⁵¹ *sermo* V, 4, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138, s. 24: „Subiungit autem se ad rationem solemnitate nostrae, non solum apostolica, sed etiam episcopalis beatissimi dignitas Petri, qui sede suae praesae non desinit, et indeficiens obtinet cum aeterno Sacerdote consortium. Soliditas enim illa quam de Petra Christo etiam ipse Petra factus accepit, in suos quoque se transfudit haeredes, et ubicumque aliquid ostenditur firmitatis, non dubiae apparet fortitudo pastoris.“

⁵² *sermo* LXXXII, 1, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138A, s. 508: „Isti enim sunt uiri per quos tibi euangelium Christi, Roma, respplenduit; et quae eras mater (β : magistra) erroris, facta es filia (β : discipula) ueritatis.“

„Sú to tvoji svätí otcovia a skutoční pastieri, ktorí Ťa chceli pevne vsadiť do nebeského kráľovstva, a preto Ťa lepšie a ušľachtilejšie založili ako tí, ktorých zásluhou boli položené prvé základy múrov, a jeden z nich, ten, ktorý ti dal svoje meno, Ťa dokonca poškrvrnil zabitím svojho brata!“⁵³

V tomto sa Lev rozchádza so svojim duchovným učiteľom Augustínom, pre ktorého bola Rímska ríša časná oproti večnej Cirkvi.⁵⁴ Tón celej homílie spočíva v tom, aby si veriaci rímskej cirkevnej obce uvedomili svoju zodpovednosť voči celej Cirkvi [za univerzálnu Cirkev], a najmä svoje špeciálne postavenie. Vďaka stolcu svätého Petra sa stali hlavou celého sveta a panujú nad väčšou ríšou ako kedykoľvek predtým.⁵⁵ „Božia prozreteľnosť si pripravila Rímsku ríšu“⁵⁶, aby boli všetky kráľovstvá podriadené jednému mestu, a preto bol Rím oslobodený Kristom.⁵⁷ V nasledujúcej časti homílie spomína Lev dobové presvedčenie, že apoštoli si podelili svet kvôli účinnejšiemu ohlasovaniu evanjelia a apoštol Peter bol poslaný do citadely rímskeho impéria.⁵⁸ Lev nie náhodou používa pojem citadela v súvisi s Rímom, pretože tá je mimoriadne opevnenou časťou pevnosti a Rím sa stáva pre celú Cirkev takouto citadelou; a to predovšetkým z dôvodu duchovného znovu založenia Petrom a Pavlom. Peter, samozrejme už pred Rímom, ohlasoval evanjelium v Antiochii, ktorá sa tiež dovoľáva Petrovho založenia, a aj Pavol už pôsobil v Ponte, Galácii, Kapadócií či v Bithýnii, čo si Lev veľmi dobre uvedomuje, ale považuje to len za prípravu len ako prípravu na podstatnú misiu, ktorou bolo založenie cirkevnej obce v Ríme.⁵⁹

V nasledujúcej homílii, ktorá je výnimočne venovaná iba postave sv. Petra (*sermo* LXXXIII), cituje v úvode verš z *Mt* 16,13-18. Záverom využíva skutočnosť, že v latinskom jazyku je meno apoštola to isté ako názov kameňa: *Peter – petra*:

⁵³ *sermo* LXXXII, 1, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138A, s. 508-509: „Isti sunt sancti patres tui uerique pastores, qui te regnis caelestibus inserendam multo melius multoque felicius (β) condiderunt, quam illi quorum studio prima moenium tuorum fundamenta locata sunt: ex quibus is qui tibi nomen dedit fraterna te caede foedavit.“

⁵⁴ AVGVSTINVS: *ciu.* 3,6, CCL 47, s. 68-69 a 15,5, CCL 48, s. 457-458.

⁵⁵ *sermo* LXXXII, 2, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138A, s. 509: „... per sacram beati Petri sedem caput orbis effecta, latius praesideres religione diuina quam dominatione terrena.“

⁵⁶ *sermo* LXXXII, 2, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138A, s. 510: „... (β) Romanum regnum diuina prouidentia praeparauit“

⁵⁷ *sermo* LXXXII, 2, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138A, s. 510-511.

⁵⁸ *sermo* LXXXII, 3, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138A, s. 511-512: „... apostoli ... distributis sibi terrarum partibus, suscepissent, beatissimus Petrus princeps apostolici ordinis, ad arcem Romani destinatur imperii ...“

⁵⁹ *sermo* LXXXII, 5, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138A, s. 515: „... tropaeum crucis Christi Romanis arcibus inferebas, quo te diuinis praeordinationibus anteibant et honor potestatis et gloria passionis.“

„Pretože ty si Peter (skala); to znamená, že hoci som ja nezničiteľnou skalou, hoci som uholným kameňom⁶⁰, ktorý z dvoch utvára jeden⁶¹, tak predsa aj ty si skalou, pretože moja moja moc ťa posilní v zmysle, že na tom, či mi prináleží mocou, budeš mať podiel účasťou.“⁶²

Apoštol Peter bude čerpať silu účasťou na Kristovej božskej sile, a preto podľa Leva bude Cirkev nepremožiteľná. Preto aj verš z *Mt* 16,19, v ktorom Kristus dáva Petrovi moc zväzovať a rozväzovať, sa síce týka všetkých apoštolov, „predsa však nie je nadarmo, že sa zveruje jednému to, čo sa myslí o všetkých“:

„Ak je teda moc odovzdaná Petrovi osobitným spôsobom, tak to znamená, že Petrova osoba sa ponúka ako vzor všetkým predstaviteľom Cirkvi. Petrovo privilegium teda ostáva všade tam, kde sa vykonáva spravodlivý úsudok a niet prehánania ani v prítomnosti, ani v odpúšťaní tam, kde nič nie je ani zviazané, ani rozviazané, iba ak to, čo zviazal alebo rozviazal Peter.“⁶³

V tejto súvislosti je zaujímavé, že Lev používa pojem *Petri forma*, ktoré prekladáme ako *Petrova osoba*: Lev totiž chápe Petrovu postavu ako formu, ktorá sa ponúka ostatným cirkevným predstaviteľom.

Pojem *aequitas Petri* z tohto úryvku sme preložili ako *spravodlivý úsudok*. Podľa Cicerovho diela *Pro Caecina* však môžeme chápať *aequitas* tiež ako prirodzené právo, ktoré je dávané do opozície s písaným právom, pričom to prirodzené ho dopĺňa a opravuje, aby sa neupadlo do legalizmu.⁶⁴ Z tohto pohľadu apoštol Peter môže, a to práve vďaka svojej *aequitas*, interpretovať písané slovo evanjelia, čo sa týka jeho chápania, a táto schopnosť sa z Petra prenáša na jeho nasledovníkov, rímskych biskupov.

Následne Lev cituje pasáž z *Lk* 22,31-33, kde Kristus prosí o posilnenie Petrovej viery. A hoci aj ostatní apoštolí mali strach, predsa Kristus sa špeciálne stará o Petra a o posilnenie jeho viery:

⁶⁰ Porov. *Ef* 2,20.

⁶¹ Porov. *Ef* 2,14.

⁶² *sermo* LXXXIII, 1, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138A, s. 520: „Quia tu es Petrus id est cum ego sim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio utraque unum; tamen tu quoque petra es, quia mea uirtute solidaris, ut quae mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.“

⁶³ *sermo* LXXXIII, 2, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138A, s. 520-521: „Petro enim ideo hoc singulariter creditur, quia cunctis Ecclesiae rectoribus Petri forma proponitur. Manet ergo Petri priuilegium, ubicumque ex ipsius fertur aequitate iudicium; nec nimia est uel seueritas, uel remissio, ubi nihil erit ligatum, nihil solutum, nisi quod beatus Petrus aut ligauerit aut soluerit.“

⁶⁴ CICERO: *Pro Caecina* XXVIII,77: „Iuris retineri sententiam et aequitatem plurimum ualere oportere, an uerbo ac littera ius omne torqueri, uos statuite, recuperatores, utrum utilius esse uideatur.“

„akoby všetci mohli nadobudnúť väčšiu istotu vtedy, keď duša ich predstaviteľa nebola premožená. V Petrovi sa spája sila všetkých a ochrana Božej milosti je postavená tak, že silu, ktorú udelil Kristus Petrovi, odovzdal Peter apoštolom.“⁶⁵ A tradične Lev dopĺňa smerom k veriacim Ríma, že ak Peter posilňuje celú Cirkev, o to viac tak robí v prípade Ríma, kde sú jeho relikvie.⁶⁶

V *sermo* LXXXIV cituje Jer 5,3 („Udrel si ich, ale necítili, znivočil si ich, odmietli disciplínu.“) Týmto veršom adresuje varovanie rímskym veriacim, aby sa neodvracali od pravej viery k cirkusovým hrám a aby nezabúdali na úctu k relikviám oboch apoštolov, ktorí ochraňujú Rím.⁶⁷

Záver

V predkladanej štúdií sme sa venovali analýze vybraných teologických aspektov chápania úlohy a postavenia rímskeho biskupa v diele starokresťanského pápeža svätého Leva Veľkého. Centralizácia Cirkvi v postave apoštola Petra a jeho nástupcov, rímskych biskupov, na ktorú sme poukázali už u Levovho predchodcu Inocenta I., dosiahne u Leva vrcholný bod.⁶⁸

Analýza nám ukázala tri základné skupiny výskytu apoštola Petra, od ktorého sa odvíja Levova argumentácia. Jeho teologické zdôvodnenie sa odvíja v týchto krokoch: Lev zdôrazňuje osobitné pretrvávajúce osoby a poslania apoštola Petra v jeho nástupcoch; Peter je večne prítomný vo svojich nástupcoch.

Následne z Petrovho primátu vyplýva jeho sprostredkovanie Božej milosti Cirkvi a to isté platí aj o jeho nástupcoch na stolci rímskeho biskupa; Petrovo založenie Rímskej cirkevnej obce ozrejmjuje zvláštne postavenie Ríma v rámci celej Cirkvi⁶⁹, z ktorého Lev odvíja aj svoje zdôrazňovanie teológie laikátu – v Ríme.⁷⁰ Petrova hodnosť (*dignitas*) nemôže sklamať, jeho starostlivosť (*sollicitudo*) bdie, jeho moc (*potestas*) žije ďalej, jeho autorita (*auctoritas*) vyniká; Peter je prímom biskupov (*omnium episcoporum primas*) a princom celej Cirkvi (*totius Ecclesiae princeps*).

⁶⁵ *sermo* LXXXIII, 3, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138A, s. 521: „... tamquam aliorum status certior sit futurus, si mens principis uicta non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, et diuinae gratiae ita ordinatur auxilium, ut firmitas, quae per Christum Petro tribuitur, per Petrum apostolis conferatur.“

⁶⁶ *sermo* LXXXIII, 3, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138A, s. 521: „... quanto magis nobis alumnis suis opem suam dignatur impendere, apud quod in sacro beatae dormitionis thoro...“

⁶⁷ *sermo* LXXXIV, 1, *Tractatus septem et nonaginta*, CCL 138A, s. 525: „Pudet dicere, sed necesse est non tacere: plus impenditur daemioniis quam apostolis, et maiorem obtinent frequentiam insana spectacula quam beata martyria.“

⁶⁸ LICHNER, M.: *List pápeža Inocenta I. biskupovi Decentiovi z Gubbia*. Dobrá kniha, Trnava, 2019.

⁶⁹ Porov. LEPELLEY, C.: Saint Léon le Grand et la cité romaine. In: *RSR* 35, 1962, s. 130 – 150.

⁷⁰ LICHNER, M.: Theology of the Laity according to St. Leo the Great and St. Gregory the Great as a part of the Dialogical perception of the Role of the Laity in the contemporary Church. In: *Acta misiologica*, no.2, vol. 13, 2019, s. 49 – 58.

Toto všetko je podľa Leva pravdou, pretože to chcel a prial si to sám Kristus a dokazuje to aj prax univerzálnej Cirkvi, ktorej predstavitelia sa obracajú s prosbou o riešenie problémov do Ríma na Petrovho nástupcu. Rím má navyše ostatky apoštola Petra a jeho patronát nad Rómom je zárukou ochrany za predpokladu, že veriaci budú žiť v zhode s rozhodnutím Božej prozreteľnosti spraviť z Ríma centrum kresťanského sveta.

Pramene:

AVGVSTINVS: *Retractationes*, CCL 57.

COELESTINVS: *Epistulae et decreta*, PL 50.

CONCILIVM ROMNVM II (Ad 0495), PL 59.

IRENEJ: *Adversus haereses*, SCH 211. Paris : Les Éditions du Cerf, 1974.

LEO MAGNVS (Lev Veľký): *Tractatus septem et nonaginta*. CCL 138, 138A z roku 1973.

LEO MAGNVS: *Epistulae*, PL 54.

LICHNER, M.: *List pápeža Inocenta I. biskupovi Decentiovi z Gubbia*. Dobrá kniha, Trnava, 2019.

LICHNER, M. – KARABOVÁ, K.: *Vybrané pohľady na latinských autorov kresťanského staroveku II*. Dobrá kniha: Trnava, 2015.

LICHNER, M. – KARABOVÁ, K.: *Vybrané pohľady na latinských autorov kresťanského staroveku III*. Dobrá kniha: Trnava, 2016.

LICHNER, M.; KARABOVÁ, K.: *K prameňom ranokresťanskej latinskej tradície*. Dobrá kniha : Trnava, 2017.

LICHNER, M.: *Lev Veľký a jeho Tomus ad Flavianum: Preklad a analýza textu*. Trnava: Dobrá kniha, 2014.

LICHNER, M.: *Prvý vatikánsky koncil (1869 – 1870) v kontexte histórie a teológie Katolíckej cirkvi. Preklad koncilových dokumentov, Sylabu omylov a úvodná monografická štúdia*. Trnava : Dobrá kniha, 2021.

PROSPERVS AQVITANVS: ed. T. Mommsen. 1892. *Chronica minora* 1 (=MGH AA 9). Berlin: 341 – 485.

SIXTVS: *Epistolae et decreta*, PL 50.

SV. AMBRÓZ. Výklad Vyznania viery, O sviatostiach, o tajomstvách. LICHNER, M. - HORKA, R.. *Starokresťanská knižnica*, 9. Trnava : Dobrá kniha, 2017.

Instrumenta patristica:

Cedetoc Library of Christian Latin Texts. CLCLT – 5. Base de Données pour la Tradition Occidentale Latine, Universitas Catholica Lovaniensis Lovanii Novi. Turnhout: Brepols, 2002.

Clavis Patristica Pseudopigraphorum medii aevui. IA, CC, series latina. Turnhout: Brepolis, 1990.

Dekkers, E. – Gaar, A.: *Clavis Patrum Latinorum qua in novum Corpus Christianorum edendum optimas quasque scriptorum recensiones a Tertulliano ad Bedam commode recludit Eligius Dekkers opera usus qua rem praeparavit et iuvit Aemilius Gaar Vindobonensis*. Editio tertia aucta et emendata. Steenbrugis in Abbatia sancti Petri, 1995.

ERNOUT, A., MEILELT, A.: *Dictionnaire étymologique de la langue latine : Histoire des mots*. Paris, 1959.

GRYSON, R.: *Répertoire général des auteurs ecclésiastique latins de l'Antiquité et du haut Moyen Age* (5e éd. Mise a jour du Verzeichnis der Sigel für Kirchenschriftsteller de B. Fischer et H. J. Frede), *Vetus Latina* 1/15, I-II, Fribourg-en-Brigau, Herder, II, Herder, 2007.

Oxford Latin Dictionary. Ed. P. G. W. Glare. Oxford: Clarendon Press, 1982; 2005.

Bibliografia:

DOLLE, R.: Introduction. In: *Léon le Grand* (Leo Magnus, Lev Veľký), *Sermones* II. 2e édition. Les éditions du Cerf : Paris, 1969, s. 7 – 27.

DOLLE, R.: Introduction. In: *Léon le Grand* (Leo Magnus, Lev Veľký), *Sermones* III. Réimpression de la 2e édition. Les éditions du Cerf : Paris, 2004, s. 7 – 18.

DOLLE, R.: Introduction. In: *Léon le Grand* (Leo Magnus, Lev Veľký), *Sermones* IV. Les éditions du Cerf : Paris, 2008, s. 7 – 22.

DROBNER, H. R.: *Patrologie: úvod do studia starokřesťanské literatury*. Praha : OIKOYMENH, 2011.

DROBNER, H.R.: *Patrologie: úvod do studia starokřesťanské literatury*. Praha : OIKOYMENH, 2011, s. 617 – 625.

FELLERMAYR, J.: *Tradition und Sukzession im Lichte des römisch-antiken Erbdenkens: Untersuchungen zu den lateinischen Vätern bis Leo dem Grossen*. München: Minerva Publikation, 1979.

Initiation aux Pères de l'Église. Vol. 4. *Les Pères latins* (ed. BERARDINO DI A., QUASTEN, J.). Paris : Les éditions du Cerf, 1986, s. 750.

KAISER, D.: Leo the Great on the Supremacy of the Bishop of Rome. In: *Andrews University Seminary Student Journal*, vol. 1., number 2 Fall, 2015, s. 73-89.

KARABOVÁ, K.: *Patristická literatúra*. Filozofická fakulta Trnavskej univerzity : Trnava, 2015, s. 56 – 60.

LECLERQ, J.: Introduction. In: *Léon le Grand* (Leo Magnus, Lev Veľký), *Sermones* I. 2e édition. Les éditions du Cerf : Paris, 1964, s. 7 – 55.

LEPELLEY, C.: Saint Léon le Grand et la cité romaine. In: *RSR* 35, 1962, s. 130 – 150.

LICHNER, M.: „Ekleziológia svätého Ireneja.“ In: *Viera a život*, r. 22, č. 6 (2012), s. 61 – 68.

LICHNER, M.: Inimici Leonis in homiletic work of pope Leo the Great. In: *Acta misiologica*, no. 1, vol. 14, 2020, s. 57 – 75.

LICHNER, M.: Náuka o sviatosti krstu pápeža Leva Veľkého v kontexte jeho diela. In: *Verba Theologica* č. 1, roč. XVII, (2018), s. 28 – 44.

LICHNER, M.: Postchalcedonian soteriological christology of pope Leo the Great in the context of contemporary theological-cultural discourses. In: *Acta misiologica*, no. 2, vol. 12, 2018. ISSN: 2453-7160 online a ISSN: 1337 – 7515 print, s. 74 – 89.

LICHNER, M.: Predchalcedónska soteriologická kristológia pápeža Leva Veľkého v kontexte dobových teologicko-kultúrnych diskurzov. In: *Slavica Slovaca* 1, roč. 53 2018, s. 3 – 19.

LICHNER, M.: Theology of the Laity according to St. Leo the Great and St. Gregory the Great as a part of the Dialogical perception of the Role of the Laity in the contemporary Church. In: *Acta misiologica*, no.2, vol. 13, 2019, s. 49 – 58.

PEPKA, E. P.: *The Theology of St. Peter's Presence in His Successors According to St. Leo the Great*. The Catholic University of America, 1986.

ULLMANN, W.: Leo I and the Theme of Papal Primacy. In: *Journal of Theological Studies*, NS, vol. XI., Pt 1, April 1960, s. 25-51.

WESSEL, S.: Leo the Great and the Spiritual Rebuilding of a Universal Rome. *Vigiliae Christianae, Supplements, Volume 93*, 2008.

WOJTOWYTSCH, M.: *Papsttum und Konzile von den Anfängen bis zu Leo I (440 – 461): Studien zur Entstehung der Überordnung des Papstes über Konzile*. Stuttgart: Hiersemann, 1981.

prof. ThLic. Miloš Lichner SJ, D.Th.

Katedra systematickej teológie

Teologická fakulta Trnavskej univerzity

Kostolná 1, P. O. Box 173

814 99 Bratislava

milos.lichner@truni.sk

Paedr. Mgr. Stanislav Orečný, SVD

Katedra systematickej teológie

Teologická fakulta Trnavskej univerzity

Kostolná 1, P. O. Box 173

814 99 Bratislava

stanieslaw@gmail.com